

Náhrada na ztrátu za výdělků

Vykonává-li poškozený zaměstnanec podnikatelskou činnost, nelze jeho příjmy dobře vyjádřit za jednotlivé měsíce, za něž mu přísluší náhrada za ztrátu na výdělků, a proto je třeba jeho "výdělek po pracovním úrazu" stanovit způsobem, který odpovídá smyslu a účelu ustanovení § 195 zák. práce.....

Vykonává-li poškozený zaměstnanec podnikatelskou činnost, nelze jeho příjmy dobře vyjádřit za jednotlivé měsíce, za něž mu přísluší náhrada za ztrátu na výdělků, a proto je třeba jeho "výdělek po pracovním úrazu" stanovit způsobem, který odpovídá smyslu a účelu ustanovení § 195 zák. práce. Smyslu, účelu a zásadám ovládajícím odškodňování pracovních úrazů odpovídá postup, který "výdělek po pracovním úrazu" určuje podle průměrného výdělků, stanoveného ke dni, v němž zaměstnanci vznikl nárok na náhradu za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti (při uznání částečné invalidity). Takový průměrný výdělek nelze zjišťovat podle pracovněprávních předpisů, neboť se netýká příjmů z pracovněprávních vztahů, ale podle jiných předpisů, například "podle okolností jednotlivého případu" na základě ustanovení § 17 odst.2 vyhlášky č. [45/1964](#) Sb. ve znění pozdějších předpisů (popřípadě "z okolností jednotlivého případu, zejména z daňového přiznání" na základě ustanovení § 2 odst.2 nařízení vlády č. [258/1995](#) Sb., které nabylo účinnosti dnem 13.11.1995).

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 21 Cdo 1995/2001, ze dne 17.9.2002)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobce L. K., zastoupeného advokátem, proti žalované České republice - Ministerstvu obrany (Vojenskému úřadu pro právní zastupování) v P., o odškodnění pracovního úrazu, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 6 pod sp.zn. 9 C 133/90, o dovolání žalované proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 13. ledna 1999 č.j. 19 Co 612, 613/98-342, tak, že rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 13. ledna 1999 č.j. 19 Co 612, 613/98-342, rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 4. října 1995 č.j. 9 C 133/90-309 ve znění usnesení ze dne 25. srpna 1998 č.j. 9 C 133/90-334 (s výjimkou výroku, kterým bylo žalované uloženo, aby zaplatila žalobci na náhradě za ztrátu na výdělků 12.815,- Kč), rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 31. října 2000 č.j. 9 C 133/90-394 ve znění usnesení ze dne 29. prosince 2000 č.j. 9 C 133/90-396 a rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 29. června 2001 č.j. 58 Co 179/2001-402 zrušil věc v tomto rozsahu vrátil Obvodnímu soudu pro Prahu 6 k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Žalobce se domáhal, aby mu žalovaná spolu s dalším žalovaným J. P., nahradili škodu na zdraví, která mu vznikla následkem úrazu, který utrpěl dne 10.11.1979 při plnění služebního úkolu ve vojenské základní službě jako "příslušník VÚ 3329 K.". Na náhradě škody požadoval náhradu bolestného, náhradu za ztížení společenského uplatnění a náhradu za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti.

Obvodní soud pro Prahu 6, kterému byla věc usnesením býv. Nejvyššího soudu ČSR ze dne 25.6.1981

č.j. Ncd 846/81-15 přikázána podle ustanovení § 12 odst.2 o.s.ř. k projednání a rozhodnutí, rozsudkem ze dne 2.2.1984 č.j. 9 C 263/81-102 žalované uložil, aby zaplatila žalobci na náhradě bolestného a na náhradě za ztížení společenského uplatnění 6.637,50 Kčs s 3% úrokem "ode dne vykonatelnosti rozsudku", žalobu na zaplacení dalších 16.387,50 Kčs a na "stanovení měsíční renty ušlého výdělku po skončení pracovní neschopnosti" zamítl, připustil zpětvzetí žaloby "co do částky 25.000,- Kč" a proti žalovanému J. P. a řízení v tomto rozsahu zastavil a rozhodl, že žalovaná je povinna zaplatit žalobci na náhradě nákladů řízení 3.760,- Kč "na účet Městského sdružení advokátů v Praze" a že "znalečné ve výši 1.125,- Kč nese stát". Při rozhodování o věci samé dospěl k závěru, že žalobce utrpěl při výkonu vojenské základní služby úraz, za který žalovaná odpovídá "na základě ustanovení § 190 odst.1 ve spojení s § 206 odst.2 ZP v celém rozsahu". Požadovaná náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti však žalobci nenáleží, neboť jeho pravděpodobný výdělek činí ve smyslu ustanovení § 57 nařízení vlády č. [54/1975](#) Sb. 2.750,- Kčs a ztrátu na výdělku, která mu vznikla pouze v roce 1981, žalovaná dobrovolně nahradila.

K odvolání žalobce a žalované Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 29.8.1984 č.j. 16 Co 181/84-126 rozsudek soudu prvního stupně ve výroku, kterým bylo žalobě vyhověno, potvrdil, v zamítavém výroku rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že žalované uložil, aby zaplatila žalobci na náhradě za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti za dobu od 1.1.1981 do 31.8.1994 částku 11.732,- Kčs a aby mu platila z tohoto důvodu od 1.9.1984 částku 120,- Kčs měsíčně, připustil zpětvzetí žaloby "ohledně vyšší měsíční náhrady než 120,- Kčs měsíčně" a řízení v tomto rozsahu zastavil, potvrdil výrok rozsudku soudu prvního stupně "o nákladech řízení", změnil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku "o nákladech znalečného" tak, že částku 1.125,- Kčs je žalovaná povinna zaplatit "na účet Obvodního soudu pro Prahu 6", rozhodl, že žalovaná je povinna zaplatit žalobci na náhradě nákladů odvolacího řízení 1.380,- Kčs "na účet Městského sdružení advokátů v Praze" a že žalovaná je povinna zaplatit "náklady znalečného vzniklé v odvolacím řízení" ve výši 145,- Kč "na účet Městského soudu v Praze", a vyslovil, že ve výroci o zamítnutí "dalších nároků žalobce z bolestného a ztížení společenského uplatnění" a o připuštění zpětvzetí žaloby zůstává rozsudek soudu prvního stupně "nedotčen". Při rozhodování o náhradě za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti odvolací soud dovodil, že pravděpodobný výdělek žalobce před vznikem škody činil 3.711,40 Kčs, že po odpočítání daně ze mzdy žalobci ušlo na výdělku za dobu od 1.1.1981 do 31.8.1994 (po odečtu již poskytnutého plnění 3.189,- Kčs) celkem 24.639,80 Kčs a že žalobci bylo možné přiznat - vzhledem k tomu, že se domáhal pouze plnění ve výši 10.772,- Kčs a 120,- Kčs měsíčně - částku 11.732,- Kčs. Náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti náleží žalobci podle odvolacího soudu bez omezení vyplývajícího z tehdy platného ustanovení § 195 odst.2 věty první a druhé zák. práce.

Ke stížnosti pro porušení zákona býv. Nejvyšší soud ČSR rozsudkem ze dne 23.12.1987 č.j. 6 Cz 44/87-134 vyslovil, že uvedeným rozsudkem městského soudu byl ve výroku, jímž bylo připuštěno zpětvzetí žaloby, pokud jí žalobce požadoval více než 120,- Kčs měsíčně, a řízení bylo v tomto rozsahu zastaveno, a ve výroku, jímž byl rozsudek obvodního soudu v části zamítající žalobu o náhradu za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti změněn tak, že žalovaná je povinna zaplatit žalobci 11.732,- Kčs a platit mu od 1.9.1984 částku 120,- Kčs měsíčně, porušen zákon, rozsudek městského soudu v těchto výrociích a ve výrociích o náhradě nákladů řízení zrušil a věc vrátil městskému soudu k dalšímu řízení. Býv. Nejvyšší soud ČSR vytknul odvolacímu soudu, že nesprávně zjistil pravděpodobný výdělek žalobce, že jeho závěr o tom, že náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti náleží žalobci "bez omezení", není podložen odpovídajícími skutkovými zjištěními a že částečné zpětvzetí žaloby připustil v rozporu se zájmy společnosti.

Městský soud v Praze poté rozsudkem ze dne 26.7.1988 č.j. 12 Co 81/88-178 zpětvzetí žaloby "pokud se jí žalobce domáhal náhrady za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti částkou přesahující 120,- Kčs měsíčně" nepřipustil, změnil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku, jímž byla zamítnuta žaloba o náhradu za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti, tak, že žalované uložil, aby zaplatila žalobci na tomto nároku za dobu od 15.1.1981 do 31.5.1988 dalších 2.266,- Kčs, a zamítl žalobu, "pokud byla požadována částka vyšší" a "pokud jí žalobce požadoval odškodnění ztráty ve formě peněžitého důchodu za dobu od 1.6.1988 nadále", ve výroku o náhradě nákladů řízení změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že ve vztahu mezi účastníky nemá žádný z nich právo "na jejich další náhradu" a že žalované se povinnost zaplatit částku 1.125,- Kčs neukládá, a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení a že žalovaná je povinna zaplatit na nákladech řízení 145,- Kčs "na účet městského soudu v Praze". Z provedených důkazů odvolací soud zjistil, že pravděpodobný výdělek žalobce před vznikem škody činil 3.784,50 Kčs měsíčně hrubého a (po odečtu daně ze mzdy) 2.944,50 Kčs měsíčně čistého a že náhradu za ztrátu na výdělku je třeba "limitovat" ve smyslu tehdy platného ustanovení § 195 odst.2 zák. práce. Náhrada za ztrátu na výdělku tedy žalobci náleží do částky 2.722,50 Kčs měsíčně, na výdělku mu ušlo celkem 22.881,- Kčs a po započtení již poskytnutých plnění zbývá vyplatit 2.266,- Kčs. Protože žalobci výdělek neuchází "pravidelně", nelze mu přiznat náhradu za ztrátu na výdělku "ve formě renty".

Ke stížnosti pro porušení zákona býv. Nejvyšší soud ČR rozsudkem ze dne 30.3.1990 č.j. 6 Cz 5/90-197 vyslovil, že uvedeným rozsudkem městského soudu byl s výjimkou výroku o nepřipuštění částečného zpětvzetí žaloby porušen zákon, rozsudek městského soudu v tomto rozsahu zrušil a věc vrátil městskému soudu k dalšímu řízení. Býv. Nejvyšší soud ČR dovodil, že závěr odvolacího soudu, podle kterého je třeba náhradu za ztrátu na výdělku "limitovat" ve smyslu tehdy platného ustanovení § 195 odst.2 zák. práce, není podložen výsledky dokazování.

Městský soud v Praze poté usnesením ze dne 21.8.1990 č.j. 12 Co 152/90-209 zrušil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku, kterým byla zamítnuta žaloba "o stanovení měsíční náhrady ušlého výdělku po skončení pracovní neschopnosti", a ve výrociích o náhradě nákladů řízení a věc mu v tomto rozsahu vrátil k dalšímu řízení. Odvolací soud dospěl k závěru, že doplnění dokazování ve směru naznačeném ve zrušovacím rozsudku býv. Nejvyššího soudu ČR přesahuje jeho možnosti dané ustanovením § 213 o.s.ř., že pro správné rozhodnutí ve věci nebyla učiněna další zjištění a že je potřebné, aby žalobce "upřesnil žalobní návrh jak co do výše již dospělé náhrady, tak i peněžité náhrady do budoucna".

Po provedení dalších důkazů a poté, co žalobce "upřesnil žalobní návrh" tak, že se domáhá na náhradě za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti za dobu do 31.3.1995 zaplacení částky 157.611,- Kč s příslušenstvím, Obvodní soud pro Prahu 6 rozsudkem ze dne 4.10.1995 č.j. 9 C 133/90-309 ve znění usnesení ze dne 25.8.1998 č.j. 9 C 133/90-334 žalované uložil, aby zaplatila žalobci 157.611,- Kč se 17% úrokem z částky 157.611,- Kč od 1.4. do 24.6.1996 a 19% úrokem z této částky od 25.6.1995 do zaplacení, 17% úrok z částky 128.967,- Kč od 1.1. do 31.3.1995, 3% úrok z částky 75.284,- Kč od 1.1. do 14.7.1994 a 16% úrok z této částky od 15.7. do 31.12.1994, a 3% úrok z částky 39.369,- Kč od 1.1. do 31.12.1993, z částky 17.312,- Kč od 1.1. do 31.12.1992, z částky 6.153,- Kč od 1.1.1990 do 31.12.1991, z částky 4.650,- Kč od 1.1.1988 do 31.12.1989, z částky 3.256,- Kč od 1.1. do 31.12.1987, z částky 2.386,- Kč od 1.1. do 31.12.1986 a z částky 402,- Kč od 1.1. do 31.12.1985, a rozhodl, že žalovaná je povinna zaplatit "na účet právního zástupce žalující strany" advokáta 6.760,- Kč a že žalovaná je povinna zaplatit "na účet soudu" 3.845,- Kč. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že žaloba je důvodná. Při určení výše ztráty na výdělku vycházel ze

znaleckého posudku JUDr. B. K.

K odvolání žalované Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 13.1.1999 č.j. 19 Co 612, 613/98-342 potvrdil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku, kterým bylo žalované uloženo, aby zaplatila žalobci 144.796,- Kč, a zrušil rozsudek soudu prvního stupně ve výrocih "o příslušenství, nákladech řízení mezi účastníky a nákladech státu" a věc mu v tomto rozsahu vrátil k dalšímu řízení; současně rozhodl, že se připouští dovolání "v otázce, zda skutečnost, že osoba uplatňující nárok na náhradu za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti se stala osoba samostatně výdělečně činnou, má vliv na samotnou existenci tohoto nároku a jakým způsobem se v takovém případě má zjišťovat její průměrný výdělek pro výpočet této náhrady". Podle odvolacího soudu nebylo sporné, že žalobci přísluší náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti "z titulu pracovního úrazu utrpěného při výkonu vojenské základní služby", a to "bez regulace" až do 30.4.1990. Žalobce se poté stal "osobou samostatně výdělečně činnou". Odvolací soud nesouhlasí s názorem žalované, že by žalobci z tohoto důvodu náhrada mzdy nepřislušela; poukázal na to, že pojem "výdělek" užitý v ustanovení § 195 zák. práce je pojmem širším než "mzda jako příjem za závislé (zaměstnanecké) činnosti", že pod pojmem "výdělek" lze rozumět i zisk jako příjem vzešlý z podnikatelské činnosti a že opačný názor (zastávaný žalovanou) by znamenal "nemožnost výkonu samostatné výdělečné činnosti bez ztráty nároku na tuto náhradu a ve svých důsledcích by žalobce omezoval ve svobodné volbě povolání". Při posouzení, jakým způsobem vypočíst v tomto případě náhradu za ztrátu na výdělku (z jakých příjmů při jejím výpočtu vycházet), odvolací soud považoval za správný postup znalce JUDr. B. K., který vzal v úvahu žalobcova daňová přiznání, neboť je z nich zřejmé, že žalobce v době, kdy podnikal (od 1.5.1990 do 30.4.1993), "nevykazoval účelově ztrátu"; čistý příjem žalobce (jeho zisk) z podnikatelské činnosti je proto pro účely výpočtu náhrady za ztrátu na výdělku "nejvhodnější". Připuštění dovolání proti svému rozsudku odvolací soud zdůvodnil tím, že uvedená otázka má po právní stránce zásadní význam, neboť "v soudní praxi dosud nebyla řešena a ze zákona či jiného předpisu její řešení jednoznačně nevyplývá".

Obvodní soud pro Prahu 6 poté rozsudkem ze dne 24.3.1999 č.j. 9 C 133/90-365 rozhodl o nároku žalobce na úroky z prodlení a o náhradě nákladů řízení mezi účastníky a o náhradě nákladů řízení státu. K odvolání žalované Městský soud v Praze usnesením ze dne 30.12.1999 č.j. 19 Co 705/99-381 tento rozsudek soudu prvního stupně z důvodu nepřezkoumatelnosti zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Obvodní soud pro Prahu 6 pak rozsudkem ze dne 31.10.2000 č.j. 9 C 133/90-394 ve znění usnesení ze dne 29.12.2000 č.j. 9 C 133/90-396 žalované uložil, aby zaplatila žalobci úrok z prodlení ve výši 3% z částky 48.025,- Kč od 25.4.1981 do 14.7.1994 a ve výši 16% z této částky od 15.7.1994 do zaplacení a úrok z prodlení ve výši 19% z částky 96.771,- Kč od 28.7.1995 do zaplacení, žalobu zamítl "co do zbytku požadovaného příslušenství" a rozhodl, že žalovaná je povinna zaplatit žalobci na náhradě nákladů řízení 44.540,- Kč k rukám advokáta a že žalovaná je povinna zaplatit státu "na účet Obvodního soudu pro Prahu 6" na náhradě nákladů řízení 10.513,- Kč. K odvolání žalované Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 29.6.2001 č.j. 58 Co 179/2001-402 rozsudek soudu prvního stupně změnil ve výroku o přiznání 3% úroku z prodlení z částky 48.025,- Kč za dobu od 25.4. do 28.4.1981 a 19% úroku z prodlení z částky 48.025,- Kč za dobu od 28.7. do 31.7.1995 tak, že žalobu v tomto rozsahu zamítl; "jinak ve vyhovujícím výroku" o úrocích z prodlení a ve výroku o náhradě nákladů řízení státu rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl, že odvolání "pokud směřovalo do zamítavé části výroku" o úrocích z prodlení se odmítá.

Proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 13.1.1999 č.j. 19 Co 612, 613/98-342 podala žalovaná dovolání. Namítá, že od 30.4.1990, kdy ukončil pracovní poměr u S. v. a d. s. t. výpovědí podle tehdy platného ustanovení § 51 zák. práce, žalobci náhrada za ztrátu na výděлку nepřisluší. Žalobce dosahoval u tohoto zaměstnavatele dlouhodobě vyšší výdělek, než kolik činí jeho průměrný výdělek rozhodný pro výpočet náhrady za ztrátu na výděлку. Tím, že začal samostatně podnikat, došlo ke snížení jeho výděлку; tento následek však nebyl způsoben pracovním úrazem, ale "podnikatelským rizikem". Skutečnost, že od 1.5.1990 žalobci poklesl výdělek, nepředstavuje změnu poměrů ve smyslu ustanovení § 202 odst.1 zák. práce, která by odůvodňovala další placení náhrady za ztrátu na výděлку. Podle názoru žalované nemá žalobce od 1.5.1990 nárok na náhradu za ztrátu na výděлку i proto, že začal samostatně podnikat. U osob samostatně výdělečně činných totiž nelze jejich příjem (zisk podnikatele) ztotožňovat s výdělkem se závislé činnosti. I když ustanovení § 193 a 195 zák. práce hovoří o ztrátě na výděлку (nikoliv o ztrátě na mzdě), nelze z toho podle názoru žalované dovozovat, že zisk podnikatele lze srovnat s výdělkem dosahovaným ze závislé činnosti používaným pro pracovněprávní účely a pro poskytování náhrady za ztrátu na výděлку; z dikce ustanovení § 17 zákona č. [1/1992](#) Sb. vyplývá, že "výchozím činitelem pro poskytování náhrady za ztrátu na výděлку a pro stanovení její výše je mzda a subjektem přiznání náhrady je zaměstnanec, tedy osoba v pracovním nebo jiném obdobném poměru". Žalovaná navrhl, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a aby mu věc vrátil k dalšímu řízení.

Žalobce navrhl, aby dovolací soud dovolání zamítl. Uvedl, že pro trvání povinnosti platit náhradu za ztrátu na výděлку je rozhodující, zda poškozenému vzniká v souvislosti s úrazem škoda. Uvedené kritérium je podle jeho názoru v projednávané věci "naplněno". Výpověď z pracovního poměru, o níž hovoří žalovaná, by mohla mít vliv na jeho nárok, jen kdyby se vzdal výhodnějšího zaměstnání bez vážného důvodu; tak tomu ovšem nebylo, neboť výpověď podal v době, kdy jeho bývalý zaměstnavatel výrazně snižoval počet zaměstnanců. K uvedené otázce odvolací soud navíc dovolání nepřipustil, a proto nemůže být předmětem posuzování dovolacího soudu. Pojem "výdělek" vyložil podle názoru žalobce odvolací soud správně; jde o pojem širší než mzda a lze jím rozumět i zisk jako příjem (výdělek) z podnikatelské činnosti.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) věc projednal podle Občanského soudního řádu ve znění účinném do 31.12.2000 - dále jen "o.s.ř." (srov. Část dvanáctou, Hlavu I, bod 17. zákona č. [30/2000](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony). Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o.s.ř., se nejprve zabýval tím, zda v posuzovaném případě je přípustné.

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o.s.ř.).

Dovolání je přípustné proti rozhodnutí odvolacího soudu (s výjimkou rozsudků, kterými bylo vysloveno, že se manželství rozvádí, že je neplatné nebo že zde není), jestliže trpí vadami uvedenými v ustanovení § 237 odst. 1 o.s.ř. Dovolání je též přípustné proti rozsudku odvolacího soudu, jímž byl změněn rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé [§ 238 odst. 1 písm. a) o.s.ř.]. Dovolání je přípustné také proti rozsudku odvolacího soudu, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl jinak než v dřívějším rozsudku proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil [§ 238 odst. 1 písm. b) o.s.ř.]. Dovolání je rovněž přípustné proti rozsudku odvolacího soudu ve věci samé, jímž bylo rozhodnutí soudu prvního

stupně potvrzeno, jestliže odvolacího soud ve výroku rozhodnutí vyslovil, že dovolání je přípustné, protože jde o rozhodnutí po právní stránce zásadního významu (§ 239 odst. 1 o.s.ř.), nebo nevyhoví-li odvolací soud návrhu účastníka na vyslovení přípustnosti dovolání, který byl učiněn nejpozději před vyhlášením potvrzujícího rozsudku, jestliže dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam (§ 239 odst. 2 o.s.ř.).

Ustanovení § 239 odst. 1 o.s.ř. svěřuje odvolacímu soudu oprávnění založit přípustnost dovolání proti svému rozsudku, proti němuž by jinak dovolání nebylo přípustné, jen výjimečně a za výslovného předpokladu, že jde o rozhodnutí po právní stránce zásadního významu. Protože výrokem rozhodnutí odvolacího soudu může být dovolání připuštěno jen pro řešení právních otázek, je dovolatel oprávněn napadnout rozhodnutí odvolacího soudu, proti němuž byla přípustnost dovolání založena výrokem odvolacího soudu, jen z důvodu uvedeného v ustanovení § 241 odst. 3 písm. d) o.s.ř. V případě, že odvolací soud neshledal celé své rozhodnutí za zásadního významu po právní stránce a že proto přípustnost dovolání vyslovil (přímo ve výroku rozsudku nebo ve výroku rozsudku vykládaném v souvislosti s jeho odůvodněním), lze dovolání podat pouze z důvodu té právní otázky, pro niž bylo připuštěno. Pro jinou právní otázku je dovolání proti potvrzujícímu rozhodnutí odvolacího soudu přípustné jen za podmínek uvedených v ustanovení § 239 odst. 2 o.s.ř.

V posuzovaném případě žalovaná uplatnila v dovolání proti rozsudku odvolacího soudu nejen právní otázku, pro niž byl tento mimořádný opravný prostředek připuštěn, ale nastoluje v něm další právní otázku (otázku zániku své povinnosti platit žalobci náhradu za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti, neboť žalobce dosahoval před 1.5.1990 dlouhodobě vyšší výdělek, než kolik činí jeho průměrný výdělek rozhodný pro výpočet náhrady za ztrátu na výdělku, a změny poměrů poškozeného podle ustanovení § 202 odst.1 zák. práce). Z důvodu této další právní otázky může být dovolání přípustné - jak uvedeno již výše - jen při splnění předpokladů uvedených v ustanovení § 239 odst.2 o.s.ř.

K tomu, aby rozhodnutí odvolacího soudu mělo z hlediska ustanovení § 239 odst.2 o.s.ř. po právní stránce zásadní význam, nepostačuje, že odvolací soud posuzoval právní otázku, která v projednávané věci měla pro rozhodnutí ve věci zásadní význam (tedy že v rozhodnutí nešlo o posouzení takové právní otázky, které pro rozhodnutí věci nebylo určující). Rozhodnutí odvolacího soudu musí současně mít po právní stránce zásadní význam z hlediska rozhodovací činnosti soudů vůbec (mající obecný dopad na případy obdobné povahy). Rozhodnutí odvolacího soudu má z tohoto pohledu zásadní význam zpravidla tehdy, jestliže řeší takovou právní otázku, která judikaturou vyšších soudů (tj. dovolacího soudu a odvolacích soudů) nebyla vyřešena nebo jejíž výklad se v judikatuře těchto soudů dosud neustálil (vyšší soudy při svém rozhodování řeší takovou otázku rozdílně, takže nelze hovořit o ustálené judikatuře), nebo jestliže odvolací soud posoudil určitou právní otázku jinak, než je řešena v konstantní judikatuře vyšších soudů, popřípadě v rozhodnutí nižšího soudu, které bylo vyššími soudy přijato a za účelem sjednocení judikatury uveřejněno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek [rozhodnutí odvolacího soudu představuje v tomto směru odlišné ("nové") řešení této právní otázky].

Právní otázka zániku povinnosti zaměstnavatele platit poškozenému náhradu za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti z důvodu, že poškozený dosahuje po pracovním úrazu dlouhodobě vyšší výdělek než kolik činil jeho průměrný výdělek před vznikem škody, a změny poměrů poškozeného podle ustanovení § 202 odst.1 zák. práce byla v napadeném rozsudku odvolacího soudu posouzena jinak, než jak je řešena v konstantní judikatuře soudů (srov. například rozsudek

Nejvyššího soudu ze dne 27.12.1999 sp. zn. 21 Cdo 2483/98). Rozsudek odvolacího soudu tedy představuje rozhodnutí, které má po právní stránce zásadní význam, a dovolání z hlediska této právní otázky je proti němu přípustné podle ustanovení § 239 odst.2 o.s.ř.

Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o.s.ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst.1 věta první, o.s.ř.), Nejvyšší soud ČR dospěl k závěru, že dovolání je zčásti opodstatněné.

Předpoklady odpovědnosti zaměstnavatele vůči zaměstnanci za škodu při pracovním úrazu podle ustanovení § 190 odst. 1 zák. práce jsou pracovní úraz (poškození na zdraví zaměstnance nebo jeho smrt úrazem, k němuž došlo při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním), vznik škody a příčinná souvislost mezi pracovním úrazem a vznikem škody. O vztah příčinné souvislosti se jedná tehdy, vznikla-li škoda následkem pracovního úrazu (tj. bez pracovního úrazu by škoda nevznikla tak, jak vznikla). Odpovědnost za škodu při pracovním úrazu je tzv. objektivní odpovědností; zaměstnavatel tedy odpovídá za samotný výsledek (za škodu), aniž je uvažováno jeho případné zavinění.

Škoda, která vzniká následkem pracovního úrazu, spočívá též ve ztrátě na výdělků po skončení pracovní neschopnosti (při uznání invalidity nebo částečné invalidity). Ke ztrátě na výdělků dochází proto, že pracovní schopnost zaměstnance byla následkem pracovního úrazu snížena (omezena) nebo zanikla, a účelem náhrady za ztrátu na tomto výdělků je poskytnout přiměřené odškodnění zaměstnanci, který není schopen pro své zdravotní postižení způsobené pracovním úrazem dosahovat takový výdělek, jaký měl před poškozením. Škoda spočívající ve ztrátě na výdělků je majetkovou újmou, která se stanoví ve výši rozdílu mezi průměrným výdělků zaměstnance před vznikem škody (popřípadě - podle právní úpravy účinné do 31.5.1994 - "redukovaným" průměrným výdělků) a výdělků po poškození, k němuž je třeba připočítat případný invalidní nebo částečný invalidní důchod poskytovaný z téhož důvodu; tímto způsobem jsou vyjádřeny snížení (omezení) nebo ztráta pracovní způsobilosti poškozeného a jeho neschopnost dosahovat pro následky pracovního úrazu stejný výdělek jako před poškozením.

Jestliže všechny předpoklady odpovědnosti za škodu při pracovních úrazech byly splněny, je zaměstnavatel povinen hradit zaměstnanci škodu, dokud nenastane skutečnost, která představuje změnu okolností, které byly rozhodující pro určení výše náhrady škody, tj. dokud nedojde ke změně poměrů ve smyslu ustanovení § 202 odst.1 zák. práce.

Ustanovení § 190 odst.1, § 195 a § 202 odst.1 zák. práce se vztahovala rovněž na příslušníky ozbrojených sil v činné službě (srov. § 206 odst. 2 zákoníku práce ve znění účinném do 30.11.1999).

Změna v okolnostech, které byly rozhodující pro určení výše škody, má podle ustanovení § 202 odst. 1 zák. práce význam jen tehdy, týká-li se poměrů poškozeného (právní úprava se změnou poměrů, která nastala u odpovědného subjektu, žádné právní následky nespojuje), spočívá-li změna poměrů přímo v osobě poškozeného a jde-li o změnu podstatnou. Pro závěr, zda došlo k podstatné změně poměrů ve smyslu tohoto ustanovení, je nezbytné porovnat poměry poškozeného, které byly rozhodující pro určení výše náhrady za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti (při uznání invalidity nebo částečné invalidity), a nové poměry poškozeného.

Dojde-li k tomu, že po vzniku nároku na náhradu za ztrátu po skončení pracovní neschopnosti (při uznání částečné invalidity) výdělek po pracovním úrazu, jehož poškozený zaměstnanec dosáhl, aniž pro to musel vynakládat zvýšené pracovní úsilí, vzroste (spolu s případným částečným invalidním důchodem) takovým způsobem, že je pravidelně vyšší, než průměrný výdělek před vznikem škody (popřípadě - podle právní úpravy účinné do 31.5.1994 - "redukovaný" průměrný výdělek), má tato nová okolnost za následek, že zde nevzniká nadále rozdíl mezi průměrným výdělkem zaměstnance před vznikem škody (popřípadě "redukovaným" průměrným výdělkem) a jeho výdělkem po poškození, tj. majetková újma vznikající ztrátou pracovní způsobilosti zaměstnance. Uvedená skutečnost znamená, že následky pracovního úrazu nadále zaměstnanci nebrání dosahovat stejný a vyšší výdělek, než jaký měl před pracovním úrazem (popřípadě "redukovaný" průměrný výdělek). Protože jde o změnu výdělkových poměrů na straně zaměstnance, které byly rozhodující pro určení výše náhrady škody, je třeba situaci, kdy výdělky poškozeného zaměstnance po pracovním úrazu přesahují pravidelně za delší období, tj. nikoli ojediněle a výjimečně, jeho průměrný výdělek před vznikem škody (popřípadě "redukovaný" průměrný výdělek), považovat za podstatnou změnu poměrů ve smyslu ustanovení § 202 odst. 1 zák. práce. Důsledkem této změny pak je, že od okamžiku, kdy změna nastala, nárok na náhradu za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti (při uznání částečné invalidity) podle ustanovení § 195 zák. práce zaniká a náhrada za ztrátu na výdělku z tohoto titulu zaměstnanci nadále nepřísluší.

Zanikl-li tímto způsobem nárok zaměstnance na náhradu za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti (při uznání invalidity nebo částečné invalidity) a dojde-li poté znovu k podstatné změně v poměrech poškozeného ve smyslu ustanovení § 202 odst.1 zákoníku práce, která odůvodňuje, aby zaměstnanec náhradu za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti (při uznání invalidity nebo částečné invalidity) znovu pobíral, vznikne mu znovu od okamžiku, kdy taková změna nastala, nárok na náhradu za ztrátu na výdělku podle ustanovení § 195 zák. práce.

V posuzovaném případě bylo v řízení před soudy zjištěno (zejména ze znaleckého posudku JUDr. B. K.), že žalobce od 1.8.1988 až do skončení pracovního poměru ke dni 30.4.1990 dosahoval u svého tehdejšího zaměstnavatele každý měsíc vyšší výdělek, než kolik činil jeho průměrný (pravděpodobný) výdělek před vznikem škody, který soudy zjistily ve výši 2.944,- Kčs čistého. Protože výdělky žalobce po pracovním úrazu přesahovaly pravidelně za delší období (tj. nikoli jen ojediněle nebo výjimečně) zjištěný průměrný (pravděpodobný) výdělek před vznikem škody, dovozuje dovolatelka správně, že nárok žalobce na náhradu za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti zanikl. K tomu, aby žalobci mohla být tato náhrada za ztrátu na výdělku znovu od 1.5.1990 přiznána, by muselo být za řízení prokázáno, že došlo k další podstatné změně jeho poměrů ve smyslu ustanovení § 202 odst.1 zák. práce, která by takový postup odůvodňovala. Odvolací soud však - veden nesprávným právním názorem - se věcí z tohoto pohledu nezabýval.

V průběhu řízení před soudy bylo rovněž zjištěno, že žalobce v době od 1.5.1990 do 30.4.1993 vykonával "samostatnou výdělečnou (podnikatelskou) činnost". S názorem dovolatelky, že za toto období mu nenáleží náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti, neboť "subjektem přiznání této náhrady" může být toliko "zaměstnanec, tedy osoba v pracovním nebo jiném obdobném poměru", nelze souhlasit.

Škoda spočívající ve ztrátě na výdělku po skončení pracovní neschopnosti (při uznání invalidity nebo částečné invalidity) je - jak uvedeno již výše - majetkovou újmou, která se stanoví ve výši rozdílu mezi průměrným výdělkem zaměstnance před vznikem škody (popřípadě - podle právní úpravy účinné do

31.5.1994 - "redukovaným" průměrným výdělkem) a výdělkem poškození, k němuž je třeba připočítat případný invalidní nebo částečný invalidní důchod poskytovaný z téhož důvodu; nepřihlíží se přitom ke zvýšení invalidního důchodu pro bezmocnost, ke snížení tohoto důchodu podle právních předpisů o sociálním zabezpečení, ke zvýšení přiznaných důchodů podle těchto předpisů (podle právní úpravy účinné do 31.5.1994) a k výdělku zaměstnance, který dosáhl zvýšeným pracovním úsilím. Tímto způsobem jsou vyjádřeny snížení (omezení) nebo ztráta pracovní způsobilosti poškozeného a jeho neschopnost dosahovat pro následky pracovního úrazu stejný výdělek jako před poškozením.

V ustanovení § 195 odst.1 zák. práce se výslovně neuvádí, jakým způsobem a za jaké období se stanoví výdělek zaměstnance po pracovním úrazu. Vzhledem k tomu, že náhrada za ztrátu na výdělku se vyplácí - obdobně jako mzda - pravidelně jednou měsíčně, plyne z povahy věci, že pro určení výše náhrady za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti nebo při uznání částečné invalidity (při uznání invalidity není poškozený zaměstnanec povinen vykonávat jakoukoliv výdělečnou činnost - srov. například rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 13.3.1989 sp.zn. 13 Co 98/89, uveřejněný pod č. 28 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 1992) se zpravidla vychází z výdělku zaměstnance, který dosáhl v měsíci, za nějž se náhrada poskytuje.

Poškozený zaměstnanec nemusí svůj "výdělek po pracovním úrazu" vždy dosahovat za vykonanou práci v pracovním poměru nebo v poměru obdobném pracovnímu poměru. Začne-li zaměstnanec vykonávat po pracovním úrazu jako podnikatel (§ 1 zákona č. [105/1990 Sb.](#), § 2 odst.2 obchodního zákoníku) - místo nebo vedle činnosti konané v pracovním poměru nebo v poměru obdobném pracovnímu poměru - soustavnou činnost vlastním jménem a na vlastní odpovědnost, představují jeho příjmy z podnikání rovněž výdělek po pracovním úrazu ve smyslu ustanovení § 195 odst.1 zák. práce. Také tyto příjmy totiž mohou být ovlivněny tím, že pracovní schopnost zaměstnance byla následkem pracovního úrazu snížena (omezena) a že tedy zaměstnanec není schopen při svém podnikání dosahovat pro své zdravotní postižení způsobené pracovním úrazem takové příjmy, které by odpovídaly výdělku, jenž měl před poškozením.

Na uvedeném závěru nic nemění skutečnost, že výše příjmů z podnikání podnikatele - fyzické osoby je ovlivňována nejen tím, jaké úsilí podnikatel při svém podnikání sám vynaložil, ale i dalšími faktory (například poptávkou po výrobcích, které vyrábí, cenou výrobků a vynaloženými náklady a investicemi). Uvedené skutečnosti, ovlivňující výsledky podnikání (zejména zisk), jsou s podnikáním nutně spojeny stejně jako to, že výše výdělku (mzdy nebo platu) zaměstnance z pracovního poměru nebo z poměru obdobného pracovnímu poměru závisí nejen na pracovním úsilí zaměstnance, ale i na poměrech jeho zaměstnavatele (zejména na tom, jakou mzdu poskytuje svým zaměstnancům podle právních předpisů, popřípadě kolektivní, pracovní nebo jiné smlouvy).

Vykonává-li poškozený zaměstnanec podnikatelskou činnost, nelze jeho příjmy dobře vyjádřit za jednotlivé měsíce, za něž mu přísluší náhrada za ztrátu na výdělku, a proto je třeba jeho "výdělek po pracovním úrazu" stanovit způsobem, který odpovídá smyslu a účelu ustanovení § 195 zák. práce. Smyslu, účelu a zásadám ovládajícím odškodňování pracovních úrazů odpovídá postup, který "výdělek po pracovním úrazu" určuje podle průměrného výdělku, stanoveného ke dni, v němž zaměstnanci vznikl nárok na náhradu za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti (při uznání částečné invalidity). Takový průměrný výdělek nelze zjišťovat podle pracovněprávních předpisů (srov. vyhlášku č. [235/1988 Sb.](#) a § 1 a § 17 zákona č. [1/1992 Sb.](#) ve znění pozdějších předpisů), neboť se netýká příjmů z pracovněprávních vztahů, ale podle jiných předpisů, například

"podle okolností jednotlivého případu" na základě ustanovení § 17 odst.2 vyhlášky č. [45/1964](#) Sb. ve znění pozdějších předpisů (popřípadě "z okolností jednotlivého případu, zejména z daňového přiznání" na základě ustanovení § 2 odst.2 nařízení vlády č. [258/1995](#) Sb., které nabylo účinnosti dnem 13.11.1995).

Z uvedeného vyplývá, že žalobci nelze nepřiznat nárok na náhradu za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti jen proto, že vykonával (začal vykonávat) po pracovním úrazu podnikatelskou činnost. Okolnost, že žalobce začal od 1.5.1990 podnikat, však v projednávané věci mohla mít význam - jak uvedeno již výše - jen tehdy, jestliže představovala (vůbec mohla představovat) změnu poměrů ve smyslu ustanovení § 202 odst.1 zák. práce. Z hlediska ustanovení § 202 odst.1 zák. práce je přitom významná jen taková změna poměrů, která se týká poměrů poškozeného, spočívá-li změna poměrů přímo v osobě poškozeného (v následcích pracovního úrazu) a jde-li o změnu podstatnou.

Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu není správný; Nejvyšší soud České republiky jej proto zrušil (§ 243b odst. 1 část věty za středníkem o.s.ř.). Protože důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, platí i na rozsudek soudu prvního stupně (ve znění opravného usnesení), zrušil Nejvyšší soud České republiky rovněž toto rozhodnutí (s výjimkou výroku, kterým bylo žalované uloženo, aby zaplatila žalobci na náhradě za ztrátu na výdělků 12.815,- Kč, který nebyl odvoláním napaden a samostatně nabyl právní moci), jakož i akcesorické rozsudky Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 31.10.2000 č.j. 9 C 133/90-394 ve znění usnesení ze dne 29.12.2000 č.j. 9 C 133/90-396 a Městského soudu v Praze ze dne 29.6.2001 č.j. 58 Co 179/2001-402, a věc vrátil v tomto rozsahu soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 věta druhá o.s.ř.).

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Pracovní poměr](#)
- [Pracovní poměr](#)
- [Mzda \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Pracovní poměr \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Převedení zaměstnance na jinou práci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náhrada škody zaměstnancem](#)
- [Plat](#)
- [Doručování](#)
- [Pracovní smlouva](#)
- [Bezpečnost a ochrana zdraví při práci](#)
- [Konzumace alkoholu na pracovišti \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)